

Lectura de la *Iliada* per Simone Weil

Amanda DE PABLO MARTÍNEZ

Universitat de Barcelona, Departament de Filosofia

La *Iliada* és potser un dels textos més comentats al llarg de la història. Un d'aquest assajos va ser fet per la filòsofa francesa Simone Weil sota el títol *L'Iliade ou le poème de la force*. Va sortir publicat per primera vegada l'any 1940 en *Les Cahiers du Sud*, una de les poques revistes literàries que hi havia durant l'ocupació alemanya de França, a Marsella. La revista es va convertir en el centre de reflexió de la resistència francesa. Fundada per Jean Ballard, hi van col·laborar intel·lectuals, artistes i personalitats representatives franceses de l'època com Antonin Artaud, René Guenón, Marguerite Yourcenar, Paul Eluard, Walter Benjamin, Paul Valéry, Henri Michaux i Simone Weil, entre d'altres.

Simone Weil fou una filòsofa francesa que va néixer l'any 1909 a París. Molt compromesa amb els moviments socials de l'època, va ser professora de filosofia a escoles de províncies fins que va prendre una excedència per poder treballar en una fàbrica i, així, conèixer en primera persona la realitat obrera. D'aquesta experiència, en va escriure una de les seves obres més importants "*Réflexions sur les causes de la liberté et l'oppression sociale*", que es tractava d'una crítica al marxisme tradicional. Malgrat ser jueva, va rebre una gran influència del cristianisme, però sobretot va ser una gran lectora dels clàssics grecs; tant és així que la major part del seu pensament beu de la font platònica.

En el seu assaig titulat *L'Iliade ou le poème de la force*, Weil es serveix de l'obra d'Homer per donar una relectura a la dialèctica Hegeliana i una reflexió sobre la situació de guerra en la que estava sotmesa en aquell moment Europa. Per a Weil, allò que es troba situat en el centre del poema èpic, el tema fonamental, és la *força* -d'aquí, el nom del seu assaig. Es tracta d'una *força* que sotmet a tots els homes, que els dirigeix la vida i fa que se'ls retorci el cos. Weil (2005: 15) ens indica que, en tota l'obra èpica, l'ànima humana es veu constantment sotmesa a la influència d'aquesta *força*, la qual, engegada per aquesta relació, viu subordinada a la seva pressió, patint totes les seves conseqüències. Aquesta *força* és la que es troba en el centre de tota història humana i la *Iliada* és, precisament, un dels seus exemples més purs.

Quan la *força* s'aplica d'una manera extrema pot causar que un home es converteixi, literalment, en un cadàver. Segons Weil (2005: 15), les demostracions de com la *força* travessa l'ànima dels homes fins a reduir-los a res són contínues en tota la *Iliada*. Aquesta *força* és capaç de transformar en *cosa* a un home que encara està viu i, quan això passa, l'ànima suporta una violència extrema. Aquesta és una experiència que la filòsofa francesa va viure quan treballava a la fàbrica. No obstant això, hi ha quelcom en els éssers humans -els quals per si mateixos amb la seva sola presència física ja tenen un poder que només els pertany a ells: és la llibertat de moviment dels cossos en sí; és a dir, hom no actua de la mateixa manera quan està sol o, si algú l'observa, aquesta és la influència que té l'home per a ell mateix.

A la *Iliada*, la naturalesa dels homes no apareix dividida entre aquells que són vençuts, esclaus o suplicants per una banda i vencedors i caps per una altra; ans al contrari, no hi ha cap home que en algun moment no es vegi doblegat per la *força*. Fins i tot Aquil·les, que és un heroi suposadament invencible, ja se'ns mostra des d'un bon principi amb l'honor (*timé*) ferit per la impotència de veure com li han tret la dona que havia rebut com a botí. Weil (2004: 23) diu que ni tant sols s'evita mostrar la vergonya dels soldats de tenir por. Amb això, doncs, ja se'ns fa evident com aquesta *força* sotmet a tots: des dels més desconeguts fins als més grans.

Weil ens destaca que en època clàssica, quan el públic escoltava la *Iliada*, era conscient que la mort d'Hèctor seria una breu alegria a Aquil·les perquè sabia que tot seguit moriria; de la mateixa manera, també eren coneixedors que aquesta alegria seria breu inclús pels troians, ja que el seu poble aviat seria destruït. Certament, la fi de Troia també seria una joia breu pels aqueus ja que finalment també patirien la mateixa sort (Weil 2004: 29). La violència acaba amb aquells que els toca; "el vençut és causa de desgràcia pel vencedor, alhora que el vencedor ho és pel vençut", ens diu la *Iliada* (Weil 2005: 29).

De totes maneres, en la lectura Weiliana, hi ha una manera d'alliberar-se de l'acció ineludible de la *força*, però es requereix una virtut sobrehumana. Aquesta virtut és la dignitat en la debilitat, és a dir, cal la humilitat de considerar-nos febles envers la *força*, però igualment saber que sempre podem mantenir un grau de dignitat, que és la que ens conforma com a humans, quelcom semblant a la idea mencionada abans sobre la llibertat dels moviments. Tanmateix, Weil ens adverteix que això no ho podem confondre amb l'orgull, que altrament seria com caure de nou a la infal·libilitat de la *força*.

Respecte a la guerra, tema central a la *Iliada* i l'Europa del moment, Weil ens descriu els soldats com aquells que tenen la mort com a avenir; cada matí el primer en

què pensen és en la seva mort. És cert que l'home està destinat a morir, però pel soldat és l'eix transversal de la seva vida. Aleshores, Weil lloa el fet que es pugui respectar la vida d'un altre quan s'ha hagut d'eliminar l'esperança de viure de la pròpia; cal, doncs, un esforç de generositat superior, l'única cosa que, segons Weil, podria portar la pau entre els pobles. A la *Iliada*, l'únic personatge que podríem considerar que ha fet tal esforç és Patrocle, mostrant precisament aquesta dignitat del qui és dèbil. La guerra no es guanya mitjançant càlcul, sinó que la guanyen aquells soldats convertits en *coses* que actuen sota l'impuls de la *força*. I aquest és realment el significat de la *Iliada*.

Malgrat això, l'obra d'Homer conté un punt d'esperança enmig de tanta violència descrita, que és la que la fa una obra inigualable. És aquella amargor que es fa sentir en tota l'obra èpica: una amargor incurable que sorgeix de la tendresa que tenen tots els éssers humans (Weil 2005: 37) envers les situacions adverses i que mai acaba de rebaixar-se al lament, però que tenyeix tota aquesta història de violència extrema, on l'amor i la justícia pràcticament no hi tenen lloc. No s'intenta dissimular la misèria de tots, sinó que la major desgràcia que pot patir un home -cosa que ja deia Plató- és la destrucció del seu poble. Però, miraculosament, en l'obra èpica, tot allò que destrueix la guerra es fa poesia; l'única causa justa és reconèixer com l'ànima humana està totalment subordinada a la *força*, és dir, a la matèria, (Weil 2005: 40) al cos. I tot això es troba bellament explicat en l'obra d'Homer.

BIBLIOGRAFIA

WEIL, S. (2005) *La Fuente Griega*, Madrid: Trotta.

WEIL, S. (2014) *L'Iliade ou le poème de la force*, París: Éditions Payot & Rivages.